

I. ЕПІСТЕМОЛОГІЧНА ТЕОРІЯ АРГУМЕНТАЦІЇ. ЗАГАЛЬНИЙ ПІДХІД

ЕПІСТЕМОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО АРГУМЕНТАЦІЇ. КАРТА¹¹

Крістоф Лумер

Анотація <Ця стаття містить> огляд епістемологічного підходу до аргументації, пояснення того, що це таке, обґрунтування його як кращого, ніж риторичний чи консенсусний підхід, систематизацію основних напрямів та теорій відповідно до їх критеріїв доброї аргументації та роз'яснення їхнього внеску у <рішення> Основні проблеми теорії аргументації. <Вона є> також введення у статті двох спеціальних випусків журналу «Неформальна логіка», присвячених епістемологічному підходу до аргументації.

Ключові слова: Епістемологічний підхід, добра аргументація, функція аргументації, обґрунтоване переконання, прийнятність, епістемічна доступність. Просбатичні критерії, критерії правдоподібності, релятивізм, помилки, випередження підстави.

Цей вступ пояснює, що таке «епістемологічний підхід до аргументації», порівнюючи його з іншими підходами (розділ 1), систематизує основні напрями та теорії, що існують в рамках епістемологічного підходу, відповідно до їх критеріїв доброї аргументації (розділ 2) і показує внесок теоретиків, що дотримуються епістемологічного підходу до аргументації, вирішення основних проблем теорії аргументації (розділ 3). Нарешті, статті цього та наступного спеціального випуску журналу «Informal Logic» («Неформальна логіка») включають карту <стану справ> на даний момент (розділ 4).

¹¹ Lumer, Christoph: The Epistemological Approach to Argumentation — A Map. In: *Informal Logic* 25 (2005). S. 189-212

1. Що таке епістемологічний підхід до аргументації і чому він кращий за його конкурентів?

У сучасній теорії аргументації можна виділити три повноцінні підходи на основі того, що вони (явно чи неявно) вважають основною метою або стандартною функцією аргументації.¹² Те, що ці підходи є «повноцінними», означає, що властиве їм визначення мети чи функції є ядром наукової парадигми, оскільки дозволяє на цій основі систематично розробляти відповіді всі важливі питання теорії аргументації. Наприклад, хоча теорія Тулміна дуже впливова, у цьому сенсі вона не є повноцінною. 1. *Риторичні теорії* аргументації спрямовані на переконання, тобто результат, якого має досягати аргументація, полягає в тому, щоб породити чи посилити віру адресата у тезу аргументу. Теорії Перельмана, Ольбрехт-Тітекі та Гембліна є типовими для цього підходу. 2. *Консенсусні теорії* аргументації розглядають аргументацію як досягнення в аргументативному дискурсі (при певних обмеженнях) консенсусу, т. е. загальних переконань. Найбільш відомими консенсусними теоріями є прагма-діалектика Ван Емерена та Гроутендорста та теорія дискурсу Габермаса. 3. Згідно з *епістемологічними теоріями аргументації*, стандартним результатом аргументації є знання або обґрунтована віра (belief), що розуміється в епістемологічному сенсі (Biro 1987, 69; Biro & Siegel 1992, 92; 96; Siegel & Biro 1997, 89; 90; 43f.; 1991, 100; Goldman 2003, 58). Аналогічними висловлюваннями цієї мети є: «раціональне переконання (persuasion)» (Johnson 2000, 189¹³), «зростання ступеня розумної довіри (confidence) до істинності висновку» (Sanford 1972, 198), «добре (good) обґрунтування віри у висновок (див. Feldman 1999, xiii; 12; 24), «показати одній людині [...], що інша людина [...] має підстави вірити у щось» (Sinnott-Armstrong 1999, 181). Крім виконання стандартної функції та отримання стандартного результату, аргументація може використовуватися для інших функцій, специфічних для аргументації, зокрема, для індивідуального дослідження істинності гіпотез (Meiland 1989, 186f; Lumer 1990,

¹² Аргументи — абстрактні сутності. Як такі, у них не може бути цілей. Але вони можуть бути визначені таким чином, щоб вони виконували певну стандартну функцію, що не виключає виконання ними інших функцій, зокрема функцій, близьких до стандартної функції.

¹³ Раніше Джонсон захищав риторичний підхід (наприклад, Johnson & Blair 1977), який він згодом розкритикував (Johnson 1990, 271).

49f; 2005, sect. 4).¹⁴ Те, що ці підходи є «повноцінними», означає, що властиве їм визначення мети чи функції є ядром наукової парадигми, оскільки дозволяє на цій основі систематично розробляти відповіді всі важливі питання теорії аргументації. Наприклад, хоча теорія Тулміна дуже впливова, у цьому сенсі вона не є повноцінною.

Риторичні теорії були об'єктом філософської критики з часів античності, особливо з часів знаменитих нападок на риторику з боку Сократа та Платона. Найважливіша критика полягає в наступному: оскільки риторика не прагне істини та знання, вона часто призводить до хибних переконань, тобто до дезорієнтації щодо того, як влаштований світ, і, таким чином, до хибних рішень з надзвичайно негативними наслідками (наприклад, Платон, Федір 259e-262c; Горгій 452e-455d; І це завжди було так. Друга за важливістю критика риторики Сократом і Платоном полягає у відмові від імовірнісних міркувань, які, на їхню думку, ведуть лише до чогось подібного до істини (Платон, Федр 272d-273c; Тімей 29bc).

¹⁴ Деякі філософи вважають за краще визначати мету аргументації, використовуючи ширші терміни, ніж «увірування» (believing), наприклад, такі як «прийняття» (acceptance) або «визнання (recognition) тверджень про валідність», які повинні включати практичні установки (насамперед наміри) і емоційні установки (наприклад, Habermas 1981, 35; 38; Pinto 200 I, 10-20). Однак це уявлення насправді не є альтернативою прагненню станів віри. Тому цю ширшу характеристику сюди не включено. (Звичайно, аргументатор, висуваючи аргумент, може — успішно — прагнути до практичних чи емоційних установок. Проте виникає питання, чи є наступні установки вторинними наслідками раціональної зміни переконань (щодо тези аргументу), викликаними аргументацією, чи можуть бути досягнуті напряму. Перший спосіб, звичайно, можливий. Однак аналіз способів аргументації (наприклад, Lumer 2005) говорить проти другої можливості. Аргументи покликані змусити людей перевіряти умови прийнятності тези, результатом чого (якщо все піде гладко) є обґрунтована віра. Захисники цієї точки зору не дали альтернативного функціонального аналізу аргументації, який показав би, як передбачувані ними аргументи повинні працювати. Звичайно, аргументація також має впливати на дії та емоції. Враховуючи щойно зазначені обмеження, найкращий спосіб зробити це — шукати переконання, які впливають на практичні установки. Практичні аргументи, що орієнтуються на епістемологію, дотримуються цієї стратегії (див. Lumer 2005, розділ 7). 2. Незрозуміло, якою має бути «теза» аргументації, якщо аргументація спрямована на щось інше, крім (обґрунтованої) віри. Відповідно до звичайного розуміння, теза аргументу — це пропозиція чи твердження, т. е. значення оповідального висловлювання, але прийняття твердження — це переконання. Докладне обговорення об'єкта аргументації та критику <програми> Габермаса як «програми прийняття» див.: Lumer 1990, 141-158.

Однак це не так.¹⁵ Імовірно, не схоже на правду, це може бути правдою і в основному є правдою, але іноді ні. Відмова від обґрунтованих ймовірнісних переконань мала б катастрофічні наслідки, тому що, наприклад, усі припущення про майбутнє і, отже, про різні наслідки наших варіантів не можуть бути однозначними, внаслідок чого спроба ухвалити рішення без обґрунтованих ймовірнісних переконань залишить нас без будь-якого керівництва. Отже, ми повинні розширити нашу епістемічну мету від істини до прийнятності (тобто до істини, високої ймовірності чи правдоподібності), незважаючи на ризик того, що прийнятне може виявитися хибним. Але для того, щоб гарантувати, що пропозиції, які вважаються прийнятними, дійсно будуть прийнятними (і таким чином будуть максимально наближені до істини), відповідні переконання мають бути обґрунтовані. Пошук критеріїв аргументів, які призводять до обґрунтованих прийнятних переконань (beliefs), є важливим завданням епістемологічного підходу.

Епістемологічні теорії аргументації ґрунтуються на епістемологічних критеріях істинності чи прийнятності пропозицій і, таким чином, пов'язані з істиною. Тому вони набагато кращі у плані орієнтації. Аргументація, побудована відповідно до епістемологічних стандартів, дає досить великий набір прийнятних переконань, тобто (більш-менш) правильні картини світу і, отже, добру орієнтацію. Вона таким чином допомагає нам робити оптимальний вибір. У певному роді непримітна її особливість, яка значною мірою сприяє цьому успіху, полягає в тому, що аргументація, що розуміється епістемологічно, спрямована не тільки на прийнятне переконання, але і на обґрунтоване переконання, яке передбачає прийнятність переконання, але, крім того, додає до цього переконання. суб'єктивне обґрунтування. Це суб'єктивне обґрунтування (і) передбачає, що людина приходить до свого переконання, перевіряючи, чи виконуються деякі критерії прийнятності цього переконання (процес пізнання), і (ii) воно полягає у запам'ятовуванні ядра цього роду генези (суб'єктивне обґрунтування), наприклад, з яких посилок було зроблено висновок. Правильний процес пізнання, мабуть, гарантує прийнятність цього переконання. Суб'єктивне обґрунтування допомагає у випадках, коли хтось приходить до непослідовно (обґрунтованим) переконанням. Це може статися, тому що недостовірне обґрунтування, звичайно, не гарантує істину, і тому обґрунтовані переконання іноді виявляються помилковими. У таких випадках за допо-

¹⁵ Критика «Нової риторики» Перельмана і Ольбрехт-Титекі з епістемологічної точки зору див. Lumer 1990, 287-289, а Гемблина см. Johnson 1990.

могою пам'яті (суб'єктивного обґрунтування), по-перше, можна встановити та відкинути слабкіше обґрунтоване переконання, і, по-друге, можуть бути встановлені та відкинуті також інші переконання, що ґрунтуються на ньому. Таким чином, суб'єктивне обґрунтування допомагає переглянути чиєсь переконання щодо більшої кількості істин. (Lumer 1990,30-43; 1991, 100.)

Консенсусні теорії аргументації, як і риторичні теорії, націлені на беззаперечну віру іншого у певні положення, що призводить до тієї ж проблеми, що й риторичні підходи. Однак цього разу один має розділити відповідну віру іншого. Але це обмеження не змінює проблеми, тому що і тут консенсус важливіший за істину. Яку допомогу може надати консенсус, якщо загальне переконання хибне? Істинність переконання залежить не тільки від того, чи хтось поділяє це переконання, а від виконання умов істинності розглянутого твердження. Навіть ідея прихильників консенсусу про те, що шлях до консенсусу повинен регулюватися правилами, які знову приймаються спільно, не допомагає, поки ця згода не ґрунтується на об'єктивних умовах істини та прийнятності.¹⁶

Звичайно, є й заперечення проти епістемологічного підходу до аргументації (див., наприклад, статті Гофмана (Hoffmann) та Гасса (Huss) з цього питання, а також відповідь Фельдмана Гассу). Одне заперечення полягає в тому, що епістемолог — лише учасник дискусії, як і всі інші. Він не має особливого авторитету для вирішення суперечок. Це правда, але це не заперечення. По-перше, епістемолог як такий не зацікавлений у перемозі у дискусіях. Він пропонує та обґрунтовує критерії для епістемічно цінних аргументів. Якщо хтось вирішить їх прийняти, він отримає перелічені вище переваги; якщо він вирішить виступити проти них, він не матиме цих переваг. Звичайно, навіть припущення епістемологів іноді помилкові, погані або не є оптимальними. Однак важливо не те, що епістемолог зробив припущення, а те, що це припущення добре та обґрунтоване. Ще одне заперечення проти епістемологічного підходу полягає в тому, що істину та віру неможливо відрізнити; тому наполягати на об'єктивній істині як на одній із умов обґрунтованості аргументів зайве та ілюзорне. Але, звичайно, істинність деякої пропозиції *p* відрізняється від віри в те, що *p* <істинно>. Перша визначається умовами істинності *p*, тоді як віра — це суб'єктивний стан. З іншого боку, істинність *p* епістемічно присутня лише у формі власної віри в той

¹⁶ Критику з епістемологічної точки зору праґма-діалектики см.: Siegel & Biro 1997. 281-285; Biro & Siegel 1992, 89-91, а теорії дискурсу Габермаса см.: Lumer 1990, 150-158; 291-296; 316 f; 401-404.

момент, коли p істинно. Однак це не перетворює істину на віру. Можна добре розрізнити, хоч і помилково, між переконанням s у момент t , що p <істинно>, і істинністю p . якщо s не є ідентичним самому собі, або якщо t не ідентично відповідному моменту і якщо наша нинішня віра в істинність p досить обґрунтована.

Багато заперечень проти епістемологічного підходу до аргументації викликано релятивістськими ідеями. Це надто широка тема, щоб розглядати її тут.¹⁷ Однак у відповідь на такі заперечення важливо підкреслити необхідність і існування чітких і ефективних, епістемологічно обґрунтованих істинних визначень і критеріїв, а також процедур для пізнання істини і заснованих на них критеріїв доброї аргументації. Тільки це може позбавити від загального заперечення, що здається вічним, що одні люди вірять у це, а інші вірять у те, і виникає відповідне питання: яке переконання є обґрунтованим? І тут прибічників епістемологічного підходу все ще чекає велике дослідницьке завдання, а саме: розширення та подальша розробка арсеналу подібних до епістемологічно обґрунтованих інструментів.

2. Напрямки у рамках епістемологічної теорії аргументації

2.1. Теорії аргументації, які є епістемологічними у широкому сенсі, та суто епістемологічні підходи

В даний час, під сильним впливом когнітивних наук, також багато говорять про «епістемічні» або «епістемологічні» умови, «(соціальну) епістемологію» або породження «знання». Не всяка теорія аргументації, яка бере участь у цьому дискурсі і вважає себе «епістемічною» або «епістемологічною», є епістемологічною в щойно поясненому строгому значенні. Зокрема, вона не є епістемологічною, якщо, наприклад, термін «знання» використовується в іншому сенсі, ніж у нормативній епістемології, наприклад для позначення поточного запасу експертних думок. Одним із прикладів <такого використання> є Віллард (Willard 1983). Теорія аргументації, яка є *епістемологічною в строгому сенсі*, не тільки поділяє викладену вище ідею про те, що центральна мета або стандартна функція (або аналогічна їй) аргументації полягає в тому, щоб привести до знання та обґрунтованого переконання, вона також

¹⁷ Детальну критику релятивізму з епістемологічної точки зору див: Siggel 1987

повинна розуміти ці терміни у строгому нормативному епістемологічному сенсі, що пов'язує знання та обґрунтовану віру з умовами об'єктивної істини. Таким чином, просте врахування того, що добра аргументація повинна брати до уваги епістемологічну ситуацію адресата або що аргументація заохочує умовиводи та епістемологічні процедури, ще не становить епістемологічної теорії аргументації у строгому значенні цього слова.

Яскравим прикладом є теорія Пінто (Pinto 2001). Теорія Пінто явно є епістемологічною у сенсі, оскільки вона розглядає аргументацію як спрямовану на істинне переконання (ibid., 23), яка закликає до висновків (ibid., 36f.). І тому, що вона розглядає оцінку аргументу ближче до епістемології, ніж до логіки (ibid., 21f; 31) та шукає «епістемічних стандартів», яким має відповідати аргументація (ibid., 135). Але, незважаючи на важливий внесок Пінто у прояснення аргументації, суть його теорії не є епістемологічною у строгому значенні слова. Це справедливо не лише через його релятивістські ідеї щодо залишкових стандартів оцінки аргументів (ibid., 31; 136), які навряд чи сумісні з об'єктивною концепцією істини, але навіть більшою мірою через його теоретико-дискурсивну концепцію таких стандартів та істини, бо їх «об'єктивність» дорівнює інтерсуб'єктивній значущості (ibid., 133; 135), тобто. тому факту, що вони можуть підтверджуватись у діалектичному обміні всередині ширшої когнітивної спільноти (ibid., 135; 136)¹⁸. Ця концепція дискурсивного обґрунтування є суто формальною та консенсусною¹⁹ у тому сенсі, що мета таких стандартів знову полягає у тому, щоб вирішити питання про те, що таке добрі аргументи (ibid. 136, fn. 11). Таким чином, відсутнє будь-яке посилання на об'єктивну істину та умови істини, які зрештою належать до стану світу. І це не узгоджується з ідеями, висловленими під час обґрунтування епістемологічного підходу, а саме у наданні істинних та прийнятних переконань, які допомагають нам орієнтуватися у світі.

¹⁸ Звичайно, будь-яка епістемологічна теорія аргументації повинна брати до уваги епістемологічну ситуацію людей, а це має на увазі, що аргумент, який добрий для раціонального переконання людини в даний момент, може не бути добрим для раціонального переконання іншої людини, тому що, наприклад, останній, на відміну від першого, необґрунтовано вірить у якусь посилку аргументу. Але це ситуативне коригування доброї аргументації не становить сильного релятивізму в тому сенсі, що остаточні та раціональні стандарти оцінки аргументів для різних осіб різні

¹⁹ Близькість цих ідей до прагма-діалектики і навіть теорії дискурсу Габермаса, тобто. до консенсусних теорій аргументації, вражаючи

2.2. Типи критеріїв доброї аргументації, які використовуються в епістемологічній теорії аргументації

Наступний виклад <критеріїв> обмежується лише цими двома аспектами і трохи змінює виклад Гембліна.

А: *Алетичні критерії*: А1: Підстави істинні. А2: З цих підстав логічно випливає висновок (ibid., 234).

Е: *Епістемічні критерії*: Е 1: Адресат знає, що підстави є істинними. Е2: Теза явно випливає із підстав (ibid., 236f.).

РН: *Риторичні критерії*: РН 1: Адресат приймає підстави. РН2: Перехід від підстав до тези є таким, що він є прийнятним для адресата (ibid., 245)²⁰. Оскільки дієслово «знає» в Е1 розуміється в строгому сенсі, який передбачає істинність того, що відомо, то епістемічні критерії сильніші за алетичні критерії і пропускають їх.

Гемблін задоволений риторичними критеріями (ibid., 245), тоді як з епістемологічної точки зору жодна з цих груп критеріїв не є задовільною. Існують три проблеми, які необхідно, крім того, вирішити за допомогою епістемологічно задовільного набору критеріїв доброї аргументації. Або, висловлюючись позитивно, з епістемологічного погляду критерії доброї аргументації повинні задовольняти (принаймні) трьом умовам адекватності:

AQ1: *Гарантія прийнятності*: Виконання критеріїв доброї аргументації має означати, що теза (принаймні) прийнятна, тому що добра аргументація повинна призводити до обґрунтованого переконання за наявності істинних, ймовірних чи істинних переконань. Риторичні критерії цієї вимоги не відповідають.

AQ2: *Включення правдоподібних аргументів*: щоб забезпечити достатню орієнтацію, критерії доброї аргументації не повинні бути надто вузькими і допускати лише достовірні аргументи: також мають бути включені недостовірні аргументи з лише правдоподібною або прийнятною тезою (див. критику Платона у розділі 1). Алетичний та епістемічний критерії не задовольняють цій умові. Отже, те, що Гемблін назвав «епістемічними критеріями», є епістемічним у дуже вузькому значенні. І ми маємо шукати слабкі епістемічні критерії.

²⁰ Гемблін називає цю групу критеріїв «діалектичною», нібито використовуючи для них аристотелівський термін (Hamblin 1970, 241). Але діалектичні аргументи Аристотеля засновані на посилках, що є «endoxa», тобто. чимось на кшталт кращої експертної думки (Аристотель, *Topics I* 00a27-b23), а не на простому прийнятті адресатом. Отже, діалектичні аргументи епістемологічно набагато претензійніші, ніж те, що має на увазі Гемблін, а те, що він має на увазі, явно риторичне.

AQ3: *Доступність*: Чиста істина, прийнятність, логічне слідство тощо не допомагають. Той, хто використовує аргумент, також повинен мати доступ до них. Наприклад, адресат повинен повірити в істинність засновків, щоб повірити у висновок через умовивід. Алетичні критерії не задовольняють цю умову.

G: *Гностичні або слабкі епістемологічні критерії*: G 1: 1. Адресат аргументації обґрунтовано вірить у доводи (reasons) аргументу. 2. І в нього немає додаткової інформації, яка б спростовувала цей аргумент.

G2: Для адресата розумно перейти від віри в доводи до віри в тезу аргументу²¹. Зверніть увагу, що ці критерії говорять про аргумент і адресат, а також у більш імпліцитній формі про час. Таким чином, вони визначають «добрий аргумент» (або «добру аргументацію») як поняття, що має три параметри (triadic notion): «*a* в момент *t* є добрим аргументом для людини *s*» (або «адресувати аргумент *a* в момент *t* людині *s* — добра аргументація»).

PL: *Критерії правдоподібності* (Plausibilist criteria): PL I: 1. Доводи аргументу є істинними або, у разі недостовірних аргументів, прийнятними в деякій базі даних *d*. 2. У недостовірних аргументах підстави враховують усю релевантну інформацію з бази даних *d*.²² PL2: Істинність або прийнятність доводів, згідно з ефективним епістемологічним принципом, передбачає прийнятність тези. Такими епістемологічними принципами, наприклад, є дедуктивна та індуктивна імплікація, обчислення ймовірностей та визначення «очікуваної корисності». Критерії правдоподібності визначають «добрий аргумент» як поняття, що містить два параметри (dyadic notion): «*a* — добрий аргумент у базі даних *d*», де посилення на базу даних для достовірних аргументів може бути опущено.

P R: *Критерії доступності* (Prosbatos criteria) (грец. Prosbatos означає «доступний»): PR 1: 1. Адресат обґрунтовано вірить у доводи аргументу. 2. У разі недостовірних аргументів його база даних повинна бути ідентична базі даних аргументу. PR2: 1. Адресат (принаймні

²¹ Важко знайти формулювання умови виведення, яке охоплювало б не лише умову прийнятності, а й умову доступності. «Грунтовно» (Reasonable) не зовсім ясне само по собі <формулювання>, але тут воно призначено для виконання обох завдань. У всіх критеріїв, які я знайшов у літературі, щодо цього є деякі проблеми.

²² Ця умова сильніша, ніж <попередня>: база даних не включає того, хто спростовує аргумент. На відміну від першого, остання умова не виключає можливості того, що база даних, хоч і не включає того, хто спростовує (defeater) аргумент, вона може містити сильнішу підтримку аргументу, так що апостеріорна ймовірність тези може бути вищою, ніж та, яку передбачає аргумент. Такий надто слабкий аргумент теж не є добрим.

неявно) знає основний епістемологічний принцип аргументу, і 2. його застосування в аргументі йому зрозуміле. Критерії доступності визначають «добру аргументацію» як поняття, що містить чотири параметри (quadratic notion): «адресувати аргумент a (з базою даних d) у час t людині s — це добра аргументація», де у разі достовірних аргументів посилення на базу даних може бути опущено.

РЕ *Критерії відповідальності* (Responsibilist criteria): RE 1: 1. Аргументатор обґрунтовано вірить у доводи. 2. У разі недостовірних аргументів аргументатор не має додаткової інформації, що стосується висновку. RE2: 1. Аргументатор обґрунтовано переконаний, що з прийнятності доводів, згідно з ефективним епістемологічним принципом, впливає прийнятність тези. 2. Через ці переконання аргументатор вірить у тезу.

Деякі висновки: Виконання критеріїв правдоподібності завжди має на увазі прийнятність тези ($PL \rightarrow AQ1$), тоді як виконання гностичних критеріїв та критеріїв відповідальності майже завжди має на увазі прийнятність тези ($G; RE \sim \rightarrow AQ1$). Очевидно, що всі чотири групи критеріїв призначені для включення до правдоподібних аргументів ($G; PL; PR; RE \rightarrow AQ2$). Виконання гностичних критеріїв та критеріїв доступності в кожному випадку передбачає доступність для адресата і, отже, виконання риторичних критеріїв ($G; PR \rightarrow AQ3 \text{ \& } RH$). Це наука, яку епістемологи здобули з риторики. З іншого боку, виконання критеріїв відповідальності передбачає доступність аргументатора ($RE \rightarrow AQ3$) і в основному передбачає прийнятність аргументатора ($RE \rightarrow AQ1$). Критерії правдоподібності та доступності, взяті разом, мають на увазі гностичні критерії ($PL \& PR \rightarrow G$), тоді як протилежне невірно, тому що перші критерії щодо структури аргументу набагато конкретніші.

Деякі ідеї, що лежать в основі зазначених типів, полягають у наступному. Усі чотири групи критеріїв використовують такі поняття, як «обґрунтоване переконання», «прийнятний», «епістемологічний принцип», тобто послаблення стосовно «знання», «істини» та «дедуктивного слідства», і включаючи особливі умови для включення недостовірної, правдоподібної аргументації. З іншого боку, гностичні критерії намагаються одночасно відповідати двом іншим умовам адекватності, тобто. прийнятності та доступності. Отже, гностичні критерії мають бути ситуативними. З епістемологічної точки зору, вони, звичайно, визначають не «добротність аргументу (як таку)», а лише «добротність аргументу в даній ситуації (яка характеризується людиною і конкретним часом)». Гностичні критерії не встановлюють безпосередніх умов для структури аргументу, і вони значною мірою ґрунтуються на поняттях «обґрунтованого переконання» або «розумного», які мають виконувати основну ро-

боту, спрямовану на встановлення обмежень для структур аргументу. Це має кілька недоліків. Критерії добротної аргументації не допомагають у побудові аргументів. Вони не допомагають пояснити, як аргументація приводить до обґрунтованого переконання. Вони не говорять нам, чи цей аргумент може бути корисним в іншій ситуації.

З іншого боку, критерії правдоподібності та доступності (*prosbatic criteria*) пов'язані один з одним у тому сенсі, що для доброї аргументації повинні виконуватися обидва набори критеріїв. Вони у два етапи задовольняють обидві умови адекватності. Задоволення критеріїв правдоподібності гарантує прийнятність, а задоволення критеріїв доступності (*prosbatic criteria*) гарантує доступність (*accessibility*). Критерії правдоподібності є структурними і відносяться лише до аргументу (і бази даних), тоді як критерії доступності є ситуативними та відносяться також до адресата та часу. Таким чином, обидві групи критеріїв разом становлять структурно-ситуативну теорію²³. Структурні, правдоподібні критерії можна розглядати як такі, які визначають інструмент, тобто. аргумент, що у принципі здатний виконувати стандартну функцію аргументації. Ситуативні критерії доступності, з іншого боку, можна розглядати як правила використання цього інструмента: у якій (епістемічній) ситуації інструмент може бути використаний для реального виконання стандартної функції?

Такий поділ критеріїв на дві групи має низку переваг. 1. Він безпосередньо пояснює, як виконуються обидві умови адекватності. 2. Структурні критерії дають чіткі вказівки щодо того, як побудувати аргумент. 3. І ці аргументи складено таким чином, щоб можна було описати, що має вивчити адресат, щоб пізнати прийнятність тези. Таким чином, вони можуть спрямовувати процес пізнання адресата. Критерії доступності лише гарантують, що адресат справді зможе провести це дослідження. 4. Цей вид поділу праці також пояснює, чому добра аргументація не є релятивістською, хоча адаптована до адресата: аргумент об'єктивний, але заснований на критерії доступності вибір (*prosbatic choice*) того, який аргумент використовувати, відображає епістемічну ситуацію адресата. 5. Цей вид поділу прояснює, чому деяка аргументація хибна, і навіть поділяє помилки на помилки самого аргументу і помилки його викори-

²³ Те, що я назвав «ситуативним» та «структурним» у нинішніх дебатах, іноді називають «суб'єктивним» і «об'єктивним» (Ritola 2004; Biro & Siegel 2006). Крім того, що останні терміни набагато менш конкретні і точні, вони трохи навантажені (*loaded*) і вводять в оману, оскільки критерії правдоподібності (об'єктивні) завжди повинні бути доповнені (суб'єктивними) критеріями припустимості (*prosbatic criteria*). Тому їхнє поєднання в якомусь відношенні також є суб'єктивним.

стання. Таким чином, він може показати, що аргумент сам по собі може бути добрим і корисним у якійсь іншій ситуації, навіть якщо використувати цей аргумент для переконання даного конкретного адресата було недоцільно. (Див. Lumer 2005, розділ 6.)

Критерії відповідальності є ситуативними (як і гностичні критерії). Але вони відрізняються як від гностичних критеріїв, так і від критеріїв правдоподібності та доступності значно більшою мірою. Ця фундаментальна відмінність стосується того способу функціонування аргументації, для яких вони створені. Забезпечення обґрунтованого переконання — стандартна функція всіх видів епістемологічно доцільної аргументації, але групи критеріїв відрізняються тим, як вони змушують її виконувати цю функцію. Критерії правдоподібності та доступності, а також гностичні критерії, спрямовуючи пізнання адресата, будують аргументацію таким чином, щоб привести до обґрунтованого переконання: аргументація пропонує адресату вивести тезу із засновків, і адресат дотримується цього запрошення (Pinto 2001, 36f.). Точніше, відбувається ось що. Засади аргументу констатують виконання низки умов прийнятності тези, наприклад, певні засади вірні і з них логічно випливає теза. Все це разом означає, що теза істинна, а отже, прийнятна. Адресат тепер перевіряє, чи виконуються ці умови (тобто чи істинні засновки і чи випливає з них теза), а потім, чи веде їх виконання до прийнятності тези. Для цієї другої частини свого дослідження адресат повинен знати епістемологічний принцип, на якому заснований аргумент — у нашому прикладі це дедуктивний принцип, який стверджує, що пропозиція істинна, якщо вона логічно випливає з істинних засновків, і він повинен виявити, чи є умови, викладені в засадах аргументу, конкретизацією цього принципу, а «висловлювання» «теза s є істинною, якщо підстави $r_1, \dots, r_n$ істинні і з них логічно випливає s », явно є конкретизацією дедуктивного епістемологічного принципу. Якщо ці дослідження дають позитивний результат, то адресат підтверджує прийнятність тези, і може раціонально в неї вірити. У двох словах, «направляти пізнання адресата» означає: аргумент (вірно) встановлює, що достатні умови прийнятності тези виконані, і адресат перевіряє, чи це так, керуючись у процесі пізнання засадами аргументів. (Lumer 1990, 45-48: 280-281; 1991, 102-104; 2005, розділ 5.).

З іншого боку, критерії відповідальності придатні для регулювання іншого способу аргументації, що веде до обґрунтованого переконання, а саме для *пізнання, що базується на авторитеті*. Викладаючи аргумент, аргументатор уявляє себе не лише тим, хто інформує (про тезу), а й тим, хто усвідомив прийнятність тези, спираючись на викладені засади (див. Goldman 1999, 132f.). Критерії відповідальності не вимагають, щоб

адресат обґрунтовано вірив у засади і т. д. Отже, припустимо, що він не вірить у них обґрунтовано. Потім відбувається таке. Адресат не може на підставі своїх знань підтвердити, що засади є прийнятними. Можливо, він навіть не може точно слідувати ходу аргументації, тому що у нього немає достатніх знань щодо цього типу аргументації (наприклад, <знання> епістемологічного принципу), або тому, що окремі кроки для нього занадто важкі, або з інших аналогічних причин.

Але аргументація і компетентність в цих питаннях аргументатора справляють на адресата сприятливе враження. Тому він визнає аргументатора авторитетом у цій галузі, аргумент ймовірно добрим, а тезу прийнятною. Раціональною підставою його міркувань є статистичний висновок: авторитетний фахівець у цій галузі в основному покладатиметься на добрі аргументи, і думка авторитету буде в основному вірною, тому теза, ймовірно, вірна (Goldman 1999, 133). Для авторитетного пізнання характерно те, що у пізнанні адресат (насправді) не стежить за перебігом аргументації.²⁴ Він насправді не може її перевірити. Натомість він покладається на компетентність аргументатора. Це накладає на аргументатора тягар особливої епістемічної відповідальності стосовно адресата. Якщо аргументатор хоче взяти на себе цю відповідальність, він має відповідати критеріям відповідальності.

Як показує статистична аргументація, пізнання, що ґрунтується на авторитеті, є епістемічно раціональним, зокрема в ситуаціях, коли (відносно) непрофесійна аудиторія стикається зі складними експертними доводами, наприклад, телеглядачі слухають дебати експертів, парламентаріїв, суддів чи члени журі слухають висновки експертів. І через їхню раціональність віра адресата в тезу обґрунтована. Однак це обґрунтування слабке та вторинне, оскільки воно засноване на первісному визнанні авторитету. Суб'єктивна ймовірність тези (твердження) адресата (слухача) має бути ідентичною суб'єктивній ймовірності аргументатора (що говорить), помноженої на оцінку адресатом надійності аргументатора (тоб-

²⁴ Це також відрізняється від пізнання, що ґрунтується на аргументах про виникнення знання (genesis of knowledge arguments). У цих аргументах аргументатор повідомляє, як тезу було пізнано і як це знання до нього дійшло (Feldman 1999, 216-232; 418; Lumer 1990, 246-260). Маючи досить докладний звіт, адресат у принципі може перевіряти ще раз виконання умов прийнятності тези так, як це зробив свідок. Таким чином, адресат слідуватиме ходу пізнання свідка. Але проблема, порівняно із прямою аргументацією, полягає, по-перше, в тому, що звіт обов'язково є вельми неповним, отже адресат повинен заповнити імовірнісними гіпотезами недостатні частини <аргументації> і, по-друге, що адресат зазвичай повинен прийняти більшу частину звіту лише з слів опонента.

то на раціональний ступінь довіри адресата): $P_h(c) = P_x(c) \cdot P_h(r)$, причому, звичайно, $P_h(r) < 1$. Таким чином, після заснованого на авторитеті пізнання адресата, раціональна ймовірність тези адресата має бути нижчою, ніж у аргументатора, тоді як пізнання, засноване на аргументах, призводить в середньому до тієї ж ймовірності тези, що була у аргументатора (ймовірність може бути вищою, наприклад, якщо адресат приписує засадам вищі <ступеня> ймовірності, ніж аргументатор, і може бути нижче в іншому випадку). Пізнання, засноване на авторитеті, на відміну від пізнання, заснованого на аргументах, насправді не використовує потенціал аргументу до створення можливості перевірити прийнятність тези. У цьому плані це недоречне (*improper*) використання аргументів; у крайніх випадках той самий результат може бути досягнутий за допомогою деякої тарабарщини, яка використовує аргументи, хоча і з ризиком того, що адресат визнає деякі її частини хибними або безглуздими і, отже, не повністю довірятиме аргументатору. (У цьому плані найбезпечніша аргументована «магія» — це саме обґрунтоване (*sound*) міркування.).

Крім того, що критерії відповідальності доброї аргументації управляють аргументацією, що націлена на пізнання, засноване на авторитеті, вони можуть бути додатковими умовами для аргументації, спрямованої на передачу обґрунтування (Goldman 1997, 161 f.). Управління пізнанням тези адресатом саме собою передбачає лише дотримання гностичних критеріїв чи критеріїв правдоподібності та доступності, але з дотримання критеріїв відповідальності. Наприклад, можливо, що аргументатор не вірить у деякі підстави аргументу або не має для них обґрунтування, або він може сформулювати лише гіпотетичний аргумент, або (у разі вигаданого соліпсистського аргументу та аргументації, що використовується для дослідження) аргументатора немає взагалі. Усе це перешкоджає пізнанню тези адресатом (див. Feldman 1994, 170). Однак, якщо аргументатор хоче передати знання чи обґрунтоване переконання як таке, він повинен відповідати не лише гностичним критеріям та критеріям правдоподібності, а й критеріям відповідальності. Чому? Крім простої семантичної причини, через яку інакше не було б передачі обґрунтованого переконання, глибша причина полягає у міжособистісному прагненні до вдосконалення знань. Якщо чиясь аргументація (адресована іншій людині), як відомо аргументатору, добра для адресата (виконуються гностичні критерії або критерії правдоподібності та доступності), але не для аргументатора (умови відповідальності не виконуються), то аргументатор повинен мати деяку релевантну інформацію, якої немає у адресата. Щоб покращити епістемічну ситуацію адресата, аргументатор повинен включити цю частину інформації до дискурсу і, отже, змінити свій аргумент.

2.3. Теоретики епістемологічної аргументації та їх критерії доброї аргументації.

В останньому підрозділі була представлена загалом карта фізичної географії загальних теорій епістемологічної аргументації. Тепер на неї мають бути нанесені населені пункти та встановлені політичні кордони.

Фельдман та Пінто розробили гностичні критерії доброї аргументації. Фельдман визначає <її так>: «Аргумент є добрим аргументом для людини *S* тоді і лише тоді, коли: [G 1.1 F] (i) *S* обґрунтовано вірить у те, що всі засновки аргументу пов'язані; [G 2 F] (ii) *S* обґрунтовано вірить у те, що засновки «правильно пов'язані» із висновком; і [G 1.2 F] (iii) аргумент не є спростованим для *S*.» (Feldman 1994, 179.) [Примітка: вставки в квадратних дужках належать мені (Christoph Lumer) і вказують, якому з перелічених вище критеріїв відповідає критерій Фельдмана. Наприклад, «G 1.1 F» означає версію гностичного критерію G1.1 за Фельдманом.] Умова (ii) (= G 2 F) не зовсім підходить, оскільки вона спрямована лише на прийнятність (AQ 1), але не на доступність (AQ3). Пінто формулює слабкі епістемологічні умови для доброї аргументації: «[G 1 P] (WE 1) Засновки мають бути зрозумілими (reasonable), щоб у них можна було повірити. [G2P] (WE2) Має бути зрозумілим висновок з посилок» (Pinto 2001, 23). На жаль, термін «зрозумілий» дуже розпливчастий; він повинен включати як прийнятність, так і доступність.

Джонсон і Лумер дотримуються структурно-ситуаційних критеріїв доброї аргументації. Джонсон захищає алетичні критерії та критерії правдоподібності всуміш з критеріями доступності: A1J: Засновки є істинними (див. Johnson 2000, 198). PL2.J: Засновки адекватні та забезпечують достатнє підтвердження висновку (ibid. 204). PR1.1J.: Адресат раціональним шляхом дійшов визнання всіх засновків (ibid. 1.95). Крім того, Джонсон вимагає релевантності (ibid. 200-204). Ця вимога не дуже зрозуміла і може бути витлумачена як така, що виконує кілька функцій: PL1.2: облік усієї релевантної інформації з бази даних; PR1.2: адресат немає додаткової релевантної інформації. Крім того, що критерії Джонсона не включають версію PR2, включення вимоги істинності (alethic requirement) для посилок є проблематичним. Воно виключає, наприклад, аргументи з явно імовірнісними засновками.

Лумер пропонує критерії правдоподібності та доступності для доброї аргументації. Він визначає «аргументативно валідний аргумент» (який є його узагальненим поняттям обґрунтованого (sound) аргументу) у термінах правдоподібності та додає до нього критерії просбатичної адекватності, щоб використовувати для отримання раціонального пере-

конання. (Lumer 1990, 58 f.; 1991, 104; 2000, 410-412.) (Ці критерії трохи громіздкі, щоб наводити їх тут повністю, але вони містяться в цій статті: Lumer 2005, розділ 8.). Цікавою особливістю цих критеріїв є те, що вони не представляють (conceptualize) зв'язок між підставами аргументу та тезою в термінах «виводу» або «(логічної) імплікації», а використовують більш загальне поняття пізнання, яке розуміється як перевірку того, чи дотримуються умови критерію прийнятності аналізованої пропозиції. Лумер називає загальні версії таких критеріїв прийнятності певного типу пропозицій «епістемологічними принципами» і розрізняє типи аргументації залежно від епістемологічного принципу, на якому вони засновані. Такі епістемологічні принципи ідентичні визначенням істинності різних типів пропозицій або мають бути обґрунтовані з посиланням на них. (Включення цих епістемологічних принципів до підстав аргументу не перетворило б цей аргумент на дедуктивний аргумент, тому що дотримання таких принципів зазвичай не може бути позитивно доведено.) Цей більш загальний підхід дозволяє охопити також типи аргументів, які зазвичай ігноруються в сучасній теорії аргументації, наприклад, практичні аргументи, засновані на визначеннях «очікуваної корисності», ймовірні аргументи або аргументи на підтримку емпіричних теорій.

Хоча Біро і Сігел не розробили явних загальних критеріїв доброї аргументації, вони захищають концепцію (в основному розроблену для встановлення передбачення аргументів), яка наголошує на важливості «об'єктивних» критеріїв, тобто критеріїв правдоподібності (Biro 1977; 1984; 1987; 1987; 1997, 278; 2006). Хоча вони визнають, що добрий (відповідний об'єктивним критеріям правдоподібності) аргумент може використовуватися безглуздим або таким способом, що приводить до кола (Biro & Siegel 2006, розділ 2), — це їхня данина доступності (AQ3) — вони, наскільки це можливо, визнають, як правило лише критерії правдоподібності і не формулюють критерії доступності. Хоча ця стратегія в принципі не викликає заперечень, вона породжує непорозуміння доти, доки усвідомлюється необхідність доповнення їх критеріями доступності, Спроба пояснити «добру аргументацію» з погляду критеріїв правдоподібності, що стосуються лише одних аргументів, звичайно, не дасть результату. Ймовірно, нинішні дебати породили б менше непорозумінь, якби Біро та Сігел висловили це явніше і розробили критерії доступності.

Голдман розробив комбінацію (переважно) критеріїв відповідальності та доступності: RE1.IG: аргументатор обґрунтовано вірить у вихідні засновки; RE2.2G: він вірить у висновок; PL2G: і (явні та неявні) засновки разом забезпечують сильну підтримку висновку (Goldman 1999, 134; 1994. 34). Спочатку він також додав чотири умови. RE2.1G: Ар-

гументатор обґрунтовано вважає, що (явні та неявні) засновки (разом) надають сильну підтримку висновку (1994, 34f; 36). Аудиторія не вірить у висновок (1999, 136)²⁵ RHIG, але вірить у посилки (1999, 137; 1994, 37). PR2.2G: відношення засновків та висновку пояснюються способом, який сприяє їхньому розумінню аудиторією (1999, 138)²⁶. І PR1.2G: у аудиторії немає заперечень проти аргументу (*ibid.*, 139)²⁷. Крім деяких прогалин (RE1.2, PR1.1, PR2.1) та змішування умов з різними групами критеріїв (PL2G замість або на додаток до RE2.1G; RH 1G замість PR 1.1), дивують дві речі в критеріях Голдмена. По-перше, це відсутність критеріїв правдоподібності. Хоча він згадує їх (1999, 135; 1994, 27), він не включає їх до свого списку критеріїв доброї аргументації. І, по-друге, це, перш за все, змішання критеріїв, які є більш менш критеріями відповідальності, з критеріями, які є більш менш критеріями доступності. Останнє дивно, тому що ці два типи критеріїв розроблені для різних способів, якими орієнтована на переконання (*persuasive*) аргументація може досягти своєї мети: критерії відповідальності підходять для пізнання, заснованого на авторитеті, критерії доступності — це половина критеріїв, які підходять для пізнання, заснованого на аргументації (див. вище, розділ 2.2). (Фельдман стверджував, що критерії відповідальності не потрібні для раціонального переконання (Feldman 1994, 170).) Справді, Голдмен, здається, поєднує ці два способи функціонування. З одного боку, він порівнює пізнання, засноване на аргументації, з інформацією, отриманою завдяки свідцтву, та її справжньою цінністю (1999, 132f.). З іншого боку, він звертається до звичайного, керуючого пізнанням способу функціонування (*ibid.*, 137 і далі), який, щоправда, крім критеріїв доступності також вимагає критеріїв правдоподібності. Така суміш трохи дивує, тому що Голдмен у своїй іншій публікації чітко розрізняє те, що тут називається «управлінням пізнанням за допомогою аргументації» (Голдмен називає це «побудовою обґрунтування») і передачею обґрунтування, тобто управлінням пізнанням за допомогою аргумен-

²⁵ Ця умова не має аналогів серед критеріїв, перелічених вище, тому що вони були обмежені умовами, що стосуються підстав та відношення підстав та тези.

²⁶ Більш рання версія: завдяки аргументації аргументатора аудиторія визнає, що вихідні засновки створюють сильну підтримку висновку (Goldman 1994, 37). Але це результат, а не правило поведінки для аргументатора.

²⁷ Крім цих умов, Голдмен пропонує умови для доброї діалогічної аргументації (Goldman 1999, 139-144; 1994, 42f), які, серед іншого, наказують розширений аргументативний дискурс, тобто вимагають передбачити можливі заперечення проти своєї точки зору).

тації, а також прихильністю аргументує обґрунтування (Goldman 1997, 161f.). (В даному випадку для регулювання аргументації, яка спрямовує пізнання, він використовує гностичні критерії Фельдмана (1994, 179). (Goldman 1997, 160f). Так незрозуміло, чому він пізніше вимагає виконання критеріїв відповідальності для всіх видів доброї аргументації.

3. Внесок епістемологічного підходу у вирішення різних проблем теорії аргументації.

Незважаючи на те, що епістемологічний підхід є повноцінним підходом до аргументації, а тому його систематична розробка повинна давати відповіді на всі питання теорії аргументації, більша частина цієї роботи все ще не зроблена. У наведеному нижче списку робиться спроба коротко описати те, що прихильники епістемологічного підходу зробили в різних сферах теорії аргументації, окрім розробки загальних критеріїв доброї аргументації на основі функціонального аналізу (див. розділи 1; 2.2.-2.3). Неявно це буде список побажань для подальшого дослідження.

Цілі теорії аргументації та методологія. Баттерсбі (Battersby 1989) та Вайнштейн (Weinstein 1994)²⁸ розглядають критичне мислення (за аналогією з «прикладною етикою») як «прикладну епістемологію». Отже, їх дослідження зосереджені на пошуку в різних галузях <знання> критеріїв істини. Хоча таке «розуміння аргументації» може відноситися до критичного мислення, і теорія аргументації терміново потребує прикладної епістемології як свою основу, вона не враховує особливості *аргументації*. Джонсон дає досить загальну характеристику «неформальної логіки» (яку можна трактувати як його термін, що використовується для позначення «теорії аргументації»), <а саме, він її визначає> «гілкою логіки, завдання якої полягає в розробці неформальних стандартів, критеріїв, процедур, призначених для аналізу, інтерпретації, оцінки, критики та побудови аргументації у повсякденному дискурсі» (Johnson 1999, 270). (Обмеження <предмета теорії аргументації> повсякденним дискурсом здається доволіним. А характеристика її як «гілки логіки» передбачає таке розуміння «логіки», яке сильно відрізняється від звичного.) Лумер ставить більш конкретні завдання перед теорією аргументації, яка розуміється як теорія, заснована на логіці та епістемології: визначення цілей та методології теорії аргументації, функціональний аналіз аргументації, критерії дедуктивної та інших типів аргументації,

²⁸ Програма Вайнштейна описана та обґрунтована у: Weinstein 2003

теорія помилок, інтерпретація аргументації, використання аргументації у дискурсах (Lumer 1990, 1-7; 2000b, 58-69). Крім того, він пропонує (а потім застосовує) точну подвійну методологію теорії аргументації: 1. ідеалізуючу герменевтику, яка намагається отримати бажану інформацію з ідеальних форм аргументації, і 2. інструменталістську методологію, яка розробляє критерії доброї аргументації, які розуміються як інструменти, що виконують стандартну функцію аргументації (1990, 7-21; 1995). Хоча Пінто теж визнає перевагу інструменталістського підходу, він все ж таки *використовує* інтуїціоністську методологію (Pinto 2001, 23). Складну інтуїціоністську методологію також використовують Сігел і Біро, які шукають найкраще пояснення наших теоретичних суджень про аргументацію (Siegel & Biro 1997, 28).

Окремі типи аргументів: навіть якщо загальних критеріїв доброї аргументації у певному сенсі в принципі достатньо для розробки та оцінки всіх типів аргументації, здійснення цього не є тривіальним завданням. Вона не тривіальна, тому що загальні критерії не встановлюють різні епістемологічні принципи, що використовуються в різних типах аргументів (критерії правдоподібності містять лише екзистенційну кількісну характеристику епістемологічних принципів (див. PL2), а гностичні критерії щодо цього ще менш інформативні) (див. . G2)). А встановлення та обґрунтування таких принципів часто є переважно теоретичною роботою. Цей момент наголошував Вайнштейн (1994, 142 f; 149). Отже, для всіх практичних цілям фактично необхідно використовувати критерії якості окремих типів аргументації, засновані на конкретних епістемологічних принципах. Критерії для різних типів аргументації в даний час розроблені в теорії епістемологічної аргументації дуже різною мірою. Критерії добрих дедуктивних аргументів розробили Фельдманом (Feldman 1999, 61-80; 94-100) і Лумером (Lumer 1990, 180-209). Хоча загальна теорія імовірнісної аргументації все ще відсутня, для певних її різновидів були розроблені критерії: для аргументів виникнення знання (які намагаються показати, що теза була кимось правильно підтверджена), які включають аргументи, що виходять із показань свідків і з авторитетних джерел (Goldman 1999, 103-130; Feldman 1999, 216-232; 418; -246), для деяких статистичних типів аргументів (Feldman 1999, 232-327). Критерії істинності наукових теорій були запропоновані Вайнштейном (Weinstein 2002; 2006) та Голдменом (Goldman 1999, 238-250), а Фельдман пропонує критерії для аргументів причинно-наслідкових зв'язків (Feldman 1993, 2) Практичні аргументи щодо бажаності стану справ та оптимального способу дій були запропоновані Фельдманом (Feldman 1999, 351-354; 420) та

Лумером (Lumer 1990, 319-433). Аргументи Паскаля — це застосування практичних аргументів. Вони ґрунтуються на теорії раціональних рішень та в умовах повної невизначеності є аргументами на користь визнання тези істинною. Критерії аргументів Паскаля розробили Лумером (Lumer 1997). Стратегію розвитку некогнітивістських етичних аргументів на користь фундаментальних моральних принципів було запропоновано Лумером (Lumer 2000с, 30-46).

Інтерпретація аргументації: розроблені з епістемологічного погляду критерії доброї аргументації, насамперед, описують ідеальні аргументи та його використання. Щоб мати можливість оцінювати повсякденну аргументацію за цими стандартами, виражені аргументи шляхом інтерпретації мають бути приведені до ідеальної форми. Інструменти для інтерпретації аргументів було розроблено Фельдманом (1999, 113–166) та Лумером (2003).

Загальна теорія помилок. Згідно з епістемологічним підходом, теорія помилок є лише негативною копією позитивних критеріїв доброї аргументації. Грубо кажучи, помилки — це аргументи чи використання аргументів, що порушують ці стандарти. Оскільки теоретично позитивної епістемологічної аргументації є кілька розбіжних основних напрямів (див. вище, розділ 2), можна розвинути відповідні напрями теорії помилок. Фогелін і Дагген, наприклад, пропонують таке агностичне визначення «помилки»: «загальна процедура, яка використовується (або те, що ви використовували) для фіксації переконань, яка має неприйнятно високу тенденцію генерувати помилкові або необґрунтовані переконання щодо цієї процедури фіксації переконань» (Fogel Duggan, 1987, 257).²⁹ Сігел і Біро критикували цю характеристику з погляду правдоподібності: вона пов'язує помилки з нерелевантними психологічними особливостями та ігнорує критерії правдоподібності як критерії прийнятності тези (Siegel & Biro 1997, 279). Відповідно до їхнього власного підходу (ibid., 285–289), «помилки що неспроможні служити аргументами, оскільки вони можуть, з систематичних міркувань, раціонально породити віру у тому укладання» (ibid., 285). На жаль, Сігел та Біро не особливо конкретизують цю ідею. Лумер пропонує теорію правдоподібності-доступності (plausibilist-prosbatic theory) і, як наслідок, розрізняє два великі класи помилок: помилки те, що він називає «аргументативною валідністю», тобто. структурні помилки са-

²⁹ Див. також гностичну характеристику Голдмена: «Помилкові моделі аргументації не мають стабільної тенденції приводити до істинних висновків» (Goldman 1999. 150.)

мого аргументу (Lumer 2000a, 412-418), та помилки адекватності, що стосуються ситуативного використання (ibid., 418-420). Він також визначає десятки класичних та нових помилок як конкретні порушення його загальних критеріїв гарної аргументації.

Спеціальна теорія помилок. Передбачення підстави: передбачення підстави — особлива помилка, яка привернула найбільшу увагу теоретиків епістемологічної аргументації, і щодо її визначення ведуться жваві дискусії. Причина цього в тому, що передбачення підстави ясно показує, що критеріїв істинності та правдоподібності недостатньо для визначення «доброї аргументації», і що мають бути виконані також епістемологічні умови. Сенфорд (Sanford 1972; 1981; 1988), Голдмен (Goldman 1999, 151; 2003, 54) і Сіннотт-Армстронг (Sinnott-Armstrong 1999) захищають гностичні критерії, які визначають «передбачення підстави» в ситуативних термінах користувача. Типове визначення таке: аргумент, сформульований на користь *s*, передбачає підставу, якщо *s* вірить в один із засновків тільки тому, що він вже вірить у висновок, або якщо *s* повірить в один із засновків тільки в тому випадку, якщо він уже повірив висновку (Sanford, 1972), 189). Біро і Сігел пропонують критерії правдоподібності, які визначають «передбачення підстави» як структурну особливість самого аргументу, а саме, відповідно до того, що в цілому (і не тільки для конкретної людини) неможливо обґрунтовано повірити в один засновок, не повіривши вже обґрунтовано в висновок (Biro 1977; 1984, 242; 1987, 67f; Biro & Siegel 1992; 2006). Лакетт (Lacquette 1993, 322) та Макґрат (McGrath 1995, 351) дали аналогічні визначення. Біро і Сігел критикують критерій Сенфорда як психологічний, який ігнорує об'єктивні властивості аргументу. Сенфорд відповідає, що критерій Біро абсолютно суперечливим чином вважає (i) деякі аргументи, що передбачають підстави, бездоганними, а (ii) деякі приклади доброї аргументації, що передбачають підстави (Sanford 1988, 33-33). 35). Лумер пропонує критерій *правдоподібної доступності* (а *plausibilist-prosbatic criterion*), який розрізняє два види передбачення підстави: суворе передбачення є помилкою самого аргументу і визначається так само, як і «передбачення підстави» у Біро та Сігела (Lumer 2000a, 417); слабе передбачення — це помилка використання аргументу, а саме (приблизно) те, що адресат необґрунтовано вірить (принаймні) в одну з підстав аргументу і що його найбільш очевидні спроби пізнати цю підставу проходять через тезу (Lumer 2000a, 418f). Стратегія розрізнення суворого і слабого передбачення могла б вирішити суперечку між Сенфордом і Сіннотт-Армстронгом, з одного боку, і Біро і Сігелом, з іншого, оскільки обсяги

того, що обидві сторони вважають «передбаченням підстави», можуть бути тотожними.³⁰ Сігел і Біро критикували цю характеристику з погляду правдоподібності: вона пов'язує помилки з нерелевантними психологічними особливостями та ігнорує критерії правдоподібності як критерії прийнятності тези (Siegel & Biro 1997, 279). Відповідно до

³⁰ Таке вирішення суперечки, мабуть, вимагає, щоб Біро і Сігел визнали (і для них не повинно бути проблем зробити це), що крім того випадку, який вони визначають, бувають також випадки слабого передбачення. Додавання слабого передбачення звело б нанівець критику (remedy criticism) Сенфорда (i), оголосивши більше випадків аргументації помилковими. Критика Сенфорда (ii) замість цього, схоже, заснована на двох помилках: однієї <помилки> Сенфорда, а другої Біро та Сігела. По-перше, якщо Сенфорд знайшов аргумент, який спочатку здавався передумовою в розумінні Біро і Сігела, а пізніше виявився придатним для використання і не передбачав підставу, то має бути можливість визнати підстави аргументу без визнання тези. Але тоді аргумент не повинен передбачати підстави, згідно з наведеною вище характеристикою критерію Біро і Сігела, на відміну від того, чим він здавався спочатку. Таким чином, обидві сторони вважають, що цей випадок не містить передбачення підстави. По-друге, для цього рішення Біро і Сігела довелося б проте відмовитися від «об'єктивістської» характеристики строгого передбачення як не залежить «від того, що конкретні аргументатори випадково знали або у що вони вірили» (Biro 1984, 245), або від загальної «об'єктивістської» характеристики помилок: «Помилковість — це властивість аргументів у певному контексті і вона не залежить від переконань користувачів» (Biro & Siegel 2006. Початок розділу 2). Якщо конкретний користувач аргументу виявляється єдиним, хто обґрунтовано вірить у підстави, що не залежать від обґрунтованої віри в тезу, це передбачає можливість такої віри і, таким чином, робить аргумент не передбачуваною підставою. Важко визначити «можливість віри» незалежно від «віри у можливі світи», які, звичайно, включають реальний світ. Реальна відмінність в основних напрямках визначення помилок існує не між суб'єктивістськими та об'єктивістськими визначеннями, а між суто ситуативними, гностичними поглядами та структурно-ситуативними, правдоподібно-просбатичними поглядами. (Чисто структурний, що апелює до правдоподібності погляд, який розглядає лише прийнятність, але не враховує доступність для конкретного адресата, навпаки, повторюю я, не є конкурентним (non-starter).) Обсяг передбачуваних підстав аргументів може бути одним і тим же для обох поглядів (звичайно, залежно від правильного визначення «обґрунтованого переконання» в обох випадках), у той час як інтенціоналі (intensions) все одно будуть іншими, а структурно-ситуативне визначення має ту перевагу, що дозволяє розрізняти строге та слабке передбачення і, таким чином краще пояснити, що неправильно. Крім того, в рамках структурно-ситуативного підходу можуть бути конкуруючі визначення щодо того, де саме повинна проводитися межа між строгим і слабким передбаченням в Університеті Сієни. Але знову ж таки, обсяги обох типів передбачань, взяті разом, у цих теоріях можуть бути ідентичними.

їхнього власного підходу (ibid., 285–289), «помилки що неспроможні служити аргументами, оскільки вони можуть, з систематичних міркувань, раціонально породити віру у тому укладання» (ibid., 285). На жаль, Сігел та Біро не особливо конкретизують цю ідею. Лумер пропонує теорію правдоподібності-доступності (plausibilist-prosbatic theory) і, як наслідок, розрізняє два великі класи помилок: помилки те, що він називає «аргументативною валідністю», тобто. структурні помилки самого аргументу (Lumer 2000a, 412-418), та помилки адекватності, що стосуються ситуативного використання (ibid., 418-420). Він також визначає десятки класичних та нових помилок як конкретні порушення його загальних критеріїв гарної аргументації.

Спеціальна теорія помилок: інші помилки. З епістемологічного погляду обговорювалися деякі інші помилки (або гадані помилки), наприклад: argumentum ad hominem (Siegel & Biro 1997, 285-289; Goldman 1999, 152 f.), аргумент від авторитету (Lumer 1990, 256f. (246-2)), Siegel & Biro 1997, 285-289;

Включення аргументації до аргументативного дискурсу. Епістемологічний підхід до аргументації розглядає аргументи переважно як інструменти, що спрямовують пізнання на здобуття знань чи обґрунтованого переконання. Пізнання — це, по суті, індивідуальна діяльність. Отже, у центрі уваги епістемологічного підходу була монологічна аргументація, спрямована на аудиторію, і одиночне (solipsistic) дослідження шляхом аргументації. Це, звичайно, не означає, що епістемологічний підхід не враховує або нічого не говорить про використання аргументації у діалогах та дискурсі. Голдмен пропонує правила аргументації в діалогах, які мають гарантувати найефективніший спільний пошук істини (Goldman 1999, 139-144), і досліджує культурне середовище, необхідне для соціального поширення такої практики (ibid., 144-149). Лумер визначає правила диспутів, тобто. аргументативних діалогів, спрямованих на колективне знаходження істини та підвищення достовірності обґрунтованих переконань шляхом усунення когнітивних помилок за допомогою критики та колективного розширення бази даних для пошуку тих <даних>, які спростовують (defeaters) <тезу> (Лумер, 1988)

Різне. Сігел (наприклад, Siegel 1987; 1999) різко критикував епістемологічний релятивізм і захищав епістемологічний підхід як ведучий до об'єктивного знання та обґрунтованого переконання. Фрімен (Freeman 2005) розробив теорію прийнятності засновків, зокрема засновків, не заснованих на аргументованому пізнанні.

4. Матеріали до цього та наступного випуску.

Цей і наступний випуск «Неформальної логіки» цілком присвячений епістемологічному підходу до аргументації. Статті деяких авторів були залучені (Battersby, Biro & Siegel, Feldman, Lumer, Weinstein), інші (Freeman, Hahn & Oxford, Hoffmann, Buss, Weinstock) були відібрані з статей, надісланих на запит (Informal Logic 24.1 (2004)) . Вони стосуються чотирьох тем: I. Загальний захист від критики епістемологічного підходу. II. Особливі типи аргументів. III. Теорія помилок. IV. Психологічні аспекти

I. Захист та критика епістемологічного підходу до аргументації.

Лумер визначає, що таке «епістемологічна теорія аргументації», а саме: це така теорія, яка бачить основну мету аргументації у досягненні обґрунтованого переконання, та обґрунтовує її інструментально як підхід, який розробляє аргументації таким чином, що вони призводять до більш істинних переконань, ніж аргументації, розроблені конкуруючими підходами. На додаток до цієї більш загальної частини він представляє свою власну структурно-ситуативну теорію, яка відокремлює критерії правдоподібності, що стосуються самого аргументу, від просбатичних критеріїв доступності, які стосуються його використання, і він намагається показати її перевагу над просто ситуативною («суб'єктивістською»), гностичною теорією. В основі цього захисту лежить аналіз того, як аргументація функціонує у процесі раціонального переконання: адресат використовує аргумент як керівництво для свого пізнання.

Гоффманн критично ставиться до найсуворіших епістемологічних теорій аргументації (Біро, Сігел, Лумер, Фельдман, Гольдман), які націлені на об'єктивні критерії визначення якості аргументації. Він виділяє три форми залежності якості аргументації: вона залежить від знання адресатом підстав аргументу, від його знання історичного контексту (background knowledge) (у разі недостовірних аргументів) та його цінностей (у разі практичних аргументів). Хоча ці три види залежності також наголошуються «емпістемологами», Хоффманн заперечує, що критерії оцінки аргументів самі можуть бути залежними від культурної середовища і т. д., і що ці залежності справедливі також для будь-кого, хто оцінює аргументацію.

Гасс (Huss) критикує епістемологічний підхід до аргументації з погляду теорії консенсусу ван Емерена та Гроутендорста. Він стверджує, що епістемологічний підхід не може дати пораду для доброї аргументації, тому що та «порада», яку він може дати, а саме використовувати тільки ті пропозиції, які обґрунтовані в епістемологічному сенсі, є порожньою, бо ми не можемо вчинити інакше. Якщо епістемологи хочуть

дати ще пораду, вони можуть зробити це лише як учасники дискурсу, які пропонують щось, що, щоб бути ефективним, має бути схвалено іншими учасниками. Отже, можна резюмувати, що теорія консенсусу обов'язково є каркасом (frame) теорії аргументації.

Фельдман відповідає (у цьому номері) на критику Гассом епістемологічного підходу. Фельдман стверджує, що епістемологічний підхід, звичайно, може дати добрі поради, і, як показують відповідні підручники, такі поради з епістемологічного погляду насправді давались досить часто. Навпаки, теорії консенсусу не можуть дати добрих рад, тому що вони обмежуються тим, що рекомендують покладатися лише на загальноприйняті засновки та схеми аргументів, які можуть бути поганими чи хибними. Насамкінець Фельдман критикує консенсус як мету аргументації, аргументуючи це, зокрема, тим, що це може призвести до помилкового та ірраціонального консенсусу.

II. Особливі типи аргументів з епістемологічної точки зору

Ган (Hahn) та *Оуфорд* (Oxford) мають справу з імовірнісною аргументацією. Вони наводять докази на користь того, щоб використовувати теорію Байєса як теорію, що визначає суворість аргументів. Вони пояснюють, як можна використовувати байєсівську теорію ймовірностей для реконструкції (явної та прихованої) ймовірнісної аргументації, та захищають її використання в теорії аргументації від критики, зокрема, від критики, яка вказує на те, що повсякденні аргументи не містять числових показників ймовірностей. На їхню думку, переваги такого підходу полягають у тому, що він дозволяє встановити ступінь залежності переконань, а також аргументації від попередніх переконань та дає можливість розрізняти епістемічно добрі та погані приклади класичних помилок. Вони намагаються показати це для аргументів від незнання, для аргументів, що містять коло, і аргументів, що є різновидом зведення до абсурду (slippery slope arguments).

Фріман, з іншого боку, пропонує як модель для концептуального осмислення обґрунтованості недедуктивних аргументів і суворості таких аргументів неортодоксальну теорію ймовірностей, а саме теорію «ампліативної ймовірності» Л. Дж. Коена. Фріман обґрунтовує цей вибір, вказуючи на деякі невідповідності ортодоксальної теорії ймовірностей, і викладає теорію Коена, яка приписує ймовірність строго загальній гіпотезі пропорційно до кількості раніше прийнятих канонічних тестів з різними змінними, які підтверджують цю гіпотезу. Фріман застосовує цю модель, що прийшла з фізичних наук, до психологічних узагальнень, правових контекстів та оцінок.

Баттерсбі (Battersby) досліджує критерії (аргументи щодо) тверджень про причинно-наслідкові зв'язки. Його стаття є продовженням проекту прикладної епістемології. Він розглядає твердження про причинно-наслідкові зв'язки в епідеміології як приклади парадигми, тому що в епідеміології особливо важко сформулювати твердження про причинно-наслідкові зв'язки, щоб їх можна було аргументовано захищати, і тому що епідеміологи зазвичай добре володіють методологією. Результатом його індуктивного (bottom-up) дослідження критеріїв причинно-наслідкових зв'язків, які у епідеміології, з'явилися деякі списки таких критеріїв, які потім порівнюються з критеріями, запропонованими теоретиками аргументації, саме Уолтоном і Хичкоком.

Вайнштейн (Weinstein), крім двох вступних розділів, що містять критику теорій Фрімана та Пінто, розглядає загальні теоретичні твердження в емпіричних теоріях. Він пропонує визначення істинності для відповідних пропозицій, згідно з яким такі пропозиції істинні, якщо вони мають на увазі (історично в довгостроковій перспективі) найбільш всеосяжну теорію. Стаття Вайнштейна є частиною його спільного проекту прикладної епістемології. Але, на відміну від Баттерсбі, він використовує дедуктивну (top-down) методологію.

III. Епістемологічна теорія помилок.

Біро та *Сігел* спочатку захищають епістемологічний підхід до аргументації як підхід, який бачить мету аргументації у розробці вагомих підстав для віри в тезу. Ця концепція потім стає основою для розгляду їхньої головної теми: передбачення підстави. Вони критикують гностичні, «суб'єктивістські» епістемологічні визначення «передбачення підстави», захищають свій власний «об'єктивний», заснований на критерії правдоподібності підхід та розробляють покращену версію свого критерію. Вони йдуть на деякі поступки: помилковість розглядається вже не як властивість аргументів як таких, а як «властивість аргументів у контексті», і вони визнають, що добрі аргументи можна використовувати по колу. Однак їхній основний критерій залишається тим самим: неможливість обґрунтовано повірити в засновки, не вірячи у висновок.

IV. Епістемологічно зрозуміла аргументація та психологія

Вайнштот (Weinstock) повідомляє про деякі цікаві результати психологічних досліджень як конструктивних, і критичних навичок аргументації та особистих епістемологій, тобто. явного знання людьми критеріїв гарної аргументації та обґрунтованого переконання. Знання вимог до обґрунтування пов'язане з майстерною аргументацією. Можна виді-

лити три рівні, найвищий у тому числі приблизно відповідає тому, що вимагають епістемологічні теорії аргументації. Це показує практичну важливість епістемологічної теорії аргументації та є стимулом для подальшого розвитку на цій основі стандартів гарної аргументації.

Подяки Я хотів би подякувати редакторам журналу «Неформальна логіка» (Informal Logic), зокрема Крістоферу Тіндейлу (Christopher Tindale), за їхній ентузіазм щодо цього проекту, широку свободу, яку вони надали мені для його розробки, та їхню суттєву допомогу. Велике спасибі всім авторам за їхні зусилля та внесок. Велике спасибі численним рецензентам, чия робота зробила значний внесок у покращення цієї проблеми. І останнє, але не менш важливе: гарячі слова подяки Харві Сігелу та Річарду Фельдману за їхні дружні та цінні поради.

Література / References

- Battersby, Mark E. (1989). Critical Thinking as Applied Epistemology. Relocating Critical Thinking in the Philosophical Landscape. *Informal Logic* II: 91-100.
- Biro, J[ohn] I. (1977). Rescuing 'Begging the Question'. *Metaphilosophy* 8: 257-271.
- Biro, John I. (1984). Knowability, Believability, and Begging the Question. A Reply to Sanford. *Metaphilosophy* 15: 239-247.
- Biro, J[ohn] I. (1987). A Sketch of an Epistemic Theory of Fallacies. In: Frans H. van Eemeren [et al.] (eds.), *Argumentation, Analysis and Practics. Proceedings of the 1986 Amsterdam Conference on Argumentation*. Dordrecht: Foris. Pp. 65-73.
- Biro, John [I.] & Harvey Siegel (1992). Normativity, Argumentation and an Epistemic Theory of Fallacies. In: Frans H. van Eemeren [et al.] (eds.), *Argumentation Illuminated*. Amsterdam: SicSat. Pp. 85-103.
- Biro, John [I.] & Harvey Siegel (2006). In Defense of the Objective Epistemic Approach to Argumentation. *Informal Logic* 26. I.
- Feldman, Richard (1994). Good Arguments. In: Frederick F. Schmitt (ed.), *Socializing Epistemology. The Social Dimensions of Knowledge*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield. Pp. 159-188.
- Feldman, Richard (1999). *Reason and Argument*. 2nd Edition. Upper Saddle River, N.J.: Prentice-Hall 1993.
- Fogelin, Robert J. & Timothy I. Duggan (1987). Fallacies: *Argumentation* I: 255-262.
- Freeman, James B. (2005). *Acceptable Premises. An Epistemic Approach to an Informal Logic Problem*. Cambridge: Cambridge U.P.

- Goldman, Alvin I. (1994). Argumentation and Social Epistemology. *Journal of Philosophy* 91: 27-49.
- Goldman, Alvin I. (1997). Argumentation and interpersonal justification. *Argumentation* 11:155-164.
- Goldman, Alvin I. (1999). *Knowledge in a Social World*. Oxford: Clarendon.
- Goldman, Alvin I. (2003). An Epistemological Approach to Argumentation. *Informal Logic* 23: 51-63.
- Habermas, Jürgen (1981). *Theorie des kommunikativen Handelns. Vol. I: Handlungs-rationalität und gesellschaftliche Rationalisierung*. Frankfurt: Suhrkamp. Engl. Transl.: *The Theory of Communicative Action. Vol. I: Reason and the Rationalization of Society*. Transl. by T. McCarthy. Boston: Beacon Press 1984.
- Hamblin, C[harles] L[eonhard] (1970). *Fallacies*. London : Methuen.
- Jacquette, Dale (1993). Logical Dimensions of Question-Begging Argument. *American Philosophical Quarterly* 30: 317-327.
- Johnson, Ralph H. (1990). Acceptance Is Not Enough. A Critique of Hamblin. *Philosophy and Rhetoric* 23: 271-287.
- Johnson, Ralph H. (1999). The Relation between Formal and Informal Logic. *Argumentation* 13: 265-274.
- Johnson, Ralph H. (2000). *Manifest Rationality. A Pragmatic Theory of Argument*. Mahwah, New Jersey & London: Erlbaum.
- Johnson, Ralph H. & J. Anthony Blair (1977). *Logical Self-Defense*. Toronto: MacGraw-Hill Ryerson, 1977, 1983, 1993 (New York: McGraw-Hill, first U.S. edition, 1994; New York: International Debate Education Association, reissue of 1st U.S. edition, 2006)
- Korb, Kevin B. (2003). Bayesian Informal Logic and Fallacy. *Informal Logic* 23: 41-70.
- Lumer, Christoph (1988). The Disputation. A Special Type of Cooperative Argumentative Dialogue. *Argumentation* 2: 441-464.
- Lumer, Christoph (1990). *Praktische Argumentationstheorie. Theoretische Grundlagen, praktische Begründung und Regeln wichtiger Argumentationsarten*. (Practical Theory of Arguments. Theoretical Foundations, Practical Justification and Rules of Important Argument Types.) Braunschweig: Vieweg.
- Lumer, Christoph (1991). Structure and Function of Argumentations. An Epistemological Approach to Determining Criteria for the Validity and Adequacy of Argumentations. In: Frans H. van Eemeren [et al.] (eds.), *Proceedings of the Second International Conference on Argumentation*. Amsterdam: Sicsat. Pp. 98-107.
- Lumer, Christoph (1995). Der theoretische Ansatz der Praktischen Argumentationstheorie. In: Harald Wohlrapp (ed.), *Wege der Argumentationsforschung*. Stuttgart-Bad Cannstatt: frommann-holzboog. Pp. 81-101.
- Lumer, Christoph (1997). Practical Arguments for Theoretical Theses. *Argumentation* 11: 329-340.
- Lumer, Christoph (2000a). Reductionism in Fallacy Theory. *Argumentation* 14: 405-423.
- Lumer, Christoph (2000b). Argumentationstheorie und Logik. In: Geert-Lueke Lueken (ed.), *Formen der Argumentation*. Leipzig: Leipziger Universitätsverlag. Pp. 53-71.

- Lumer, Christoph (2000c). *Rationaler Altruismus. Eine prudentielle Theorie der Rationalität und des Altruismus*. Osnabrück: Universitätsverlag Rasch.
- Lumer, Christoph (2003). Interpreting Arguments. In: Frans H. van Eemeren (et al.) (eds.), *Proceedings of the Fifth International Conference of the International Society for the Study of Argumentation*. Amsterdam: SIC SAT. Pp. 715-719.
- Lumer, Christoph (2005). The Epistemological Theory of Argument-How and Why? *Informal Logic* 25.3: 214-232 (this issue).
- McGrath, Patrick J. (1995). When do deductive arguments beg the question? In: Frans H. van Eemeren [et al.] (eds.), *Analysis and Evaluation. Proceedings of the Third ISSA Conference on Argumentation. Vol. II*. Amsterdam: Sic Sat. Pp. 345-352.
- Meiland, Jack W. (1989). Argument as Inquiry and Argument as Persuasion. *Argumentation* 3: 185-196.
- Oaksford, Mike; Ulrike Hahn (2004). A Bayesian approach to the argument from ignorance. *Canadian Journal of Experimental Psychology* 58: 75-85.
- Pinto, Robert C. (2001). *Argument, Inference and Dialectic. Collected Papers on Informal Logic with an Introduction by Hans V Hansen*. Dordrecht; Boston & London: Kluwer.
- Ritola, Juho (2004). *Begging the question. A study of a fallacy*. Turku: University of Turku. Reports from the Department of Philosophy, Volume 13.
- Sanford, David H. (1972). Begging the question. *Analysis* 32: 197-199.
- Sanford, David H. (1981). Superfluous Information, Epistemic Conditions, and Begging the Question. *Metaphilosophy* 12: 145-158.
- Sanford, David H. (1988). Begging the Question as Involving Actual Belief and Inconceivable Without It. *Metaphilosophy* 19: 32-37.
- Siegel, Harvey (1987). *Relativism Refuted*. Dordrecht: Reidel.
- Siegel, Harvey (1999). Argument Quality and Cultural Difference. *Argumentation* 13: 183-201.
- Siegel, Harvey & John Biro (1997). Epistemic normativity, argumentation, and fallacies. *Argumentation* 11: 277-292.
- Sinnott-Armstrong, Walter (1999). Begging the question. *Australasian Journal of Philosophy* 77: 174-191.
- Weinstein, Mark (1994). Informal Logic and Applied Epistemology. In: Ralph H. Johnson & J. Anthony Blair (eds.), *New Essays in Informal Logic*. Windsor: Informal Logic. Pp.140-161.
- Weinstein, Mark (2002). Exemplifying and Internal Realist Theory of Truth. *Philosophica* 69: 11-40.
- Weinstein, Mark (2003). If At First You Don't Succeed. Response to Johnson. In: Frans H. van Eemeren [et al.] (eds.): *Proceedings of the Fifth International Conference of the International Society for the Study of Argumentation*. Amsterdam: SIC SAT. Pp. 1071-1076.
- Weinstein, Mark (2006). Three Naturalistic Accounts of the Epistemology of Argument. *Informal Logic* 26.1 (next issue).
- Willard, Charles Arthur (1983). *Argumentation and the Social Grounds of Knowledge*. Alabama: Univ. Of Alabama Press

Крістоф Лумер
Сергій Секундант

**ТЕОРІЯ АРГУМЕНТАЦІЇ
ЕПІСТЕМОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД
(АНТОЛОГІЯ)**

ТОМ 1

**КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ
ТА ЕПІСТЕМОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД
ДО АРГУМЕНТАЦІЇ**

Наукове видання

**ЛУМЕР
Крістоф
Секундант
Сергій
Григор'євич**

**ТЕОРІЯ АРГУМЕНТАЦІЇ
ЕПІСТЕМОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД (АНТОЛОГІЯ)
ТОМ 1
КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ
ТА ЕПІСТЕМОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО АРГУМЕНТАЦІЇ**

Оригінал-макет та комп'ютерна верстка
Назарчук В.С.

Підписано до друку 14.07.2025
Формат 60х84/16. Папір друкарський
Гарнітура Times New Roman». Друк цифровий.
Обл.-вид. арк. 20,0 Тираж 100 прим. Зам. № 25049

Видавець і виготовлювач: Назарчук С.Л.
65009, Одеса, Фонтанська дорога, 10
Тел.: 050 905 23 77
E-mail: selen_odesa@ukr.net
Свідотство суб'єкта видавничої справи
ДК № 7024 від 23.12.2019

